

Cuprins

Prolog	9
Mai. Pustiul	23
Iunie. Babe	77
Iulie. Președintele	131
August. Anarhiștii	185
Septembrie. Sfinșitul verii	241
Epilog	289
<i>Bibliografie</i>	<i>307</i>
<i>Note despre surse și lecturi suplimentare</i>	<i>317</i>
<i>Mulțumiri</i>	<i>327</i>
<i>Index</i>	<i>329</i>

Bill Bryson

1927

O VARĂ
CARE A SCHIMBAT LUMEA

Traducere de Ioana Aneci

POLIROM
2016

Norman locuia singur (dar avea șapte servitori) într-o casă întortocheată din Holland Park, în vestul Londrei; Herbert Hoover i-a fost vecin mai mulți ani. Nu dădea aproape niciodată interviuri, nu ținea discursuri și socializa numai rareori. În casa lui era și un salon de muzică în care aveau loc uneori mici concerte, el fiind singurul spectator. Făcea parte dintr-o familie care se lăuda cu realizări excepționale. Fratele lui a ajuns președinte al postului de radio BBC. Tatăl său era partener la Martins Bank, pe atunci una dintre cele mai mari bănci britanice, iar ambii lui bunici fuseseră directori ai Bank of England, unul devenind mai târziu și guvernator.

În tinerețe, Norman nu părea că promite prea mult. Lucra la banca familiei și era destul de capabil, dar lipsea perioade lungi, fiind călătorea sau avea căderi nervoase. În cea mai lungă perioadă în care nu a avut probleme de sănătate, a lucrat patru ani la o bancă comercială din New York. În timpul Războiului Burilor s-a înrolat cu gradul de căpitan în armata britanică și, probabil spre uimirea tuturor celor care îl cunoșteau, și-a făcut datoria cu atîta viteză, încît a fost decorat cu Ordinul Serviciului Militar Meritoriu, cea mai înaltă distincție pe care o poate primi un ofițer (dar apoi, după cum era de așteptat, boala sa a recidivat). În 1915, la vîrsta destul de înaintată de 44 de ani, Norman a ajuns să lucreze la Bank of England, unde i-a impresionat așa de tare pe oameni cu inteligența sa redutabilă și cu minuțiozitatea sa, încît în mai puțin de cinci ani era guvernator.

Am putea spune fără să greșim prea mult că Bank of England nu mai avusese niciodată un șef atît de imprevizibil. Adesea, atunci cînd se simțea deprimat, lipsea brusc de la muncă perioade îndelungate – odată a plecat în Africa de Sud pentru trei luni – fără să dea nici o explicație ori să-și ia la revedere, lăsîndu-și subordonații să se ocupe de afacerile băncii așa cum ar fi trebuit s-o facă și dacă el ar fi fost acolo. Alteori pleca împreună cu mama lui în Elveția sau în Franța, la una dintre numeroasele clinici administrate de un francez carismatic pe nume Emile Coué. Farmacist din Nancy, Coué a devenit extrem de popular în anii '20 inventînd o metodă de dezvoltare personală pe care o numea autosugestie. Sistemul lui Coué, pe care acesta îl explica într-o broșurică intitulată *Autocontrolul prin sugestie conștientă* care a avut un succes răsunător, se baza pe ideea simplă de a te gîndi la tine în termeni exclusiv pozitivi și de a repeta de neînumărate ori o frază-cheie: „Cu fiecare zi care trece, mă simt din ce în ce mai bine, în toate sensurile”.

Cartea lui Coué nu avea decît 92 de pagini, majoritatea conținînd mărturii ale clienților săi topiți de admirație. Adepții tehnicii lui Coué – al căror număr a ajuns în cele din urmă să fie de ordinul milioanei – afirmau că marele om era în stare să vindece aproape orice boală: maladia lui Bright, sinuzita, neurastenia, tumorile cerebrale, chiar și nimfomania și picioarele diforme. Un client extaziat a pretins că a scăpat de o belea care îl chinase toată viața: dificultatea de a digera căpșuni. Altul s-a lepădat voios de cleptomanie. La mijlocul anilor '20, Coué avea clinici în toată Europa și America de Nord.

Din nefericire, în vara anului 1926 francezul mărunței a murit în urma unui atac de cord, iar asta sugera cumva ideea că gîndirea pozitivă, oricît de conștientos ai aplica-o, nu vindecă chiar orice. Mișcarea și-a pierdut din avînt și Norman a recăzut în ipohondria

* De fapt, această mantra, așa cum a redat-o Coué în cartea lui, era: „Cu fiecare zi care trece, mă simt din ce în ce mai bine, din toate punctele de vedere” [ed.rom.: *Autocontrolul prin sugestie conștientă. Despre sugestie și aplicațiile acestora*, traducere de Cristian Hamu, ediție îngrijită de Cătălin Parfene, Editura Adevăr Devin, Brașov, 2010, p. 28]. Clienții lui Coué din America s-au autosugestionat să rețină varianta mai la obiect.

lui cronică, cu care oricum părea să se simtă mai în largul lui. Cînd nu practica metoda Coué, Norman era mare amator de spiritism și ocultism. Odată i-a zis unui coleg că putea trece prin ziduri. În mod paradoxal, toate acestea nu au făcut decît să-i crească reputația de mare vrăjitor al finanțelor.

Al treilea membru al grupului era Hjalmar Horace Greeley Schacht, președinte al Reichsbank din Germania, care își datora memorabilul nume faptului că, în tinerețe, tatăl său locuise cîțiva ani în America, unde ajunsese să-l admire pe bălăiosul ziarist Horace Greeley. Hjalmar Schacht a devenit mai tîrziu un susținător servil al lui Adolf Hitler (mergînd pînă acolo încît a adoptat chiar și o mustăcioară comică *à la* Hitler) și ministru al Economiei în timpul nazistilor. După cum spunea un observator, „dr. Schacht le-a conferit legitimitate brutelor lui Hitler”.

În 1927 era erou național, căruia i se atribuia meritul de a fi ghidat Germania prin cea mai mare criză economică din istoria sa. Cu patru ani înainte, în ianuarie 1923, din cauza întîrzierii plății reparațiilor de război, francezii, exasperați, au ocupat Ruhrul, o zonă a Germaniei cu o mare concentrare industrială. Rezultatul a fost o hiperinflație amețitoare. Cursul de schimb, care fusese de vreo patru mărci la dolar înainte de război, a urcat acum vertiginos la 600 000 de mărci la dolar. În vară, rata de schimb era de 630 de miliarde de mărci la dolar și inflația creștea atît de rapid, încît prețurile se dublau de la o zi la alta, uneori chiar de la o oră la alta. Oamenii trebuiau să-și ceară banenotele cu roaba sau cu vreun cărucior ca să facă pînă și cele mai simple tranzacții. Costa zece miliarde de mărci ca să trimiți o scrisoare. Biletul de tramvai care costase o marcă în 1914 ajunsese acum la 15 miliarde. Cu pensiile nu mai puteai face nimic. Oamenii au descoperit că economiile strînse cu grijă o viață întreagă nu le mai ajungeau acum nici ca să cumpere o ceașcă de cafea. Pînă la urmă, în toată nebulă, prețurile au crescut de 1 422 900 000 000 de ori față de nivelurile la care fuseseră cu zece ani înainte.

În ultima săptămîină din noiembrie 1923, Germania a înlocuit *Reichsmark* cu o nouă monedă, *Reutenmark*. În mod miraculos, strategia a avut efectul dorit și inflația a scăzut la niveluri mai ușor de gestionat și mai puțin isterice. Printr-o coincidență extraordinară, exact în ziua în care s-a realizat această schimbare, Rudolf Hasenstein, președintele Reichsbank, a căzut din picioare și a murit pe loc. Succesorul lui a fost Hjalmar Schacht. Pentru că s-a nimerit la fix, Schacht a cules toate laudele pentru reînstituirea stabilității în economia Germaniei, fiind aclamat pe vecie ca un geniu financiar.

O a doua consecință, ulterioară, a ocupării Ruhrului de către Franța și a încredințării generate astfel a fost ascensiunea la putere a lui Adolf Hitler. Unii istorici susțin că nazii nu ar fi putut pune mîna pe putere fără legitimitatea pe care le-a conferit-o Schacht și fără măiestria lui în domeniul finanțelor. După al Doilea Război Mondial, Schacht a fost judecat în procesul de la Nürnberg. În apărarea lui, Schacht a afirmat că fusese împotriva persecutării evreilor și că nu intrase niciodată în partidul nazist. Credea în depozitarea evreilor de toate drepturile, dar nu și în uciderea lor, ceea ce, la vremea aceea, îl făcea să fie aproape un om luminat în Germania. A fost achitat și a trăit pînă în 1970. Și el se înțelegea bine cu Norman. Pentru întîlnirea din Long Island, au călătorit împreună spre America, sub nume false, la bordul *Mauretaniei*.

Al patrulea membru al adunării era Charles Rist, un economist de origine elvețiană și fost profesor de drept la Sorbona care era viceguvernator la Banque de France. Guvernatorul, Emile Moreau, nu știa deloc engleză, așa că l-a trimis pe Rist în locul lui. Chel și serios, Rist era extrem de respectabil, dar la întîlnirea aceea era outsiderul. Lucra la Banque de France doar de un an, așa încît ceilalți trei nu îl cunoșteau prea bine.

Firește, fiecare dintre ei a adus cu sine, într-o anumită măsură, atitudinea, interesele și prejudecățile nației sale. Franța avea un an extrem de prost. Cetățenii săi se considerau săraci și simțeau că nu sînt tratați cum se cuvine; dispariția lui Nungesser și Coli fusese o lovitură psihologică dureroasă. La nivel oficial, Banque de France avea suspiciuni față de Norman, fiind convinsă că acesta ar vinde într-o clipită restul Europei dacă așa putea menține statutul Londrei de centru al finanțelor globale. Cît despre Marea Britanie, aceasta tocmai scăpase de o costisitoare grevă generală și era chinată și uluită de incapacitatea sa de a-și recîștiga supremația de altădată pe scena mondială. Norman era furios pe francezi pentru că ar fi pus la cale în taină, dar în mod insistent epuizarea rezervelor de aur ale britanicilor, iar ca să-și arate nemulțămirea, deocamdată refuza să vorbească cu vreun francez în franceză. Germania era pur și simplu istovită. Nu numai că fusese împovărată cu plata unor reparații care o paralizau, ci fusese privată în mare măsură și de capacitatea sa de a cîștiga valută. Puterile aliate îi confiscaseră o bună parte din nave, de pildă. Un lucru de care multă lume nu își mai amintește astăzi este că un mare număr dintre marile pacheboturi din anii '20 erau de fapt nave germane cu nume noi. *Berengaria* companiei Cunard, un vas atît de splendid, încît compania l-a făcut navă-amiral, fusese inițial *Imperatorul* german. *Majestic* de la White Star Line fusese înainte *Bismarck*. Americanul *Leviathan*, cu care tocmai urmau să pornească spre casă comandorul Byrd și echipajul lui, tăiasse mîndru valurile pe vremea cînd se numea *Waterland*.

America, într-un contrast izbitor cu verii săi europeni, se afla într-o postură neobișnuită: aici totul mergea ca pe roate. Economia sa părea de neoprit. Inflație nu mai era de patru ani. Creșterea economică era în medie de 3,3% pe an. Ultimele cifre din partea Trezoreriei, date publicității cu o zi înainte de reuniunea bancherilor din Long Island, arătau că, în anul fiscal care tocmai se încheiase, Statele Unite se bucuraseră de un excedent bugetar record de 630 de milioane de dolari și mai achitaseră un miliard de dolari din datoria națională. Pur și simplu era imposibil ca o economie să se descurce mai bine de atît.

La bursă, oamenii făceau avere aparent fără nici un efort. În *My Lost City*, F. Scott Fitzgerald nota uimit că frizerul lui se lăsase de meserie după ce cîștigase 500 000 de dolari – aproape de 400 de ori mai mult decît venitul anual mediu al unui salariat – dintr-o singură investiție făcută la momentul oportun. Mulți au devenit aproape dependenți de speculațiile la bursă. Și Warren Harding s-a ocupat cu asta cît a fost președinte. (Deși nu avea voie.) Cînd a murit, avea datorii de 180 000 de dolari la brokerul lui. Pentru mulți ca Harding, marea atracție o reprezenta faptul că nu aveai nevoie de bani ca să participi. Puteai cumpăra în marjă – achiziționai, să zicem, acțiuni în valoare de 100 de dolari cu un avans de zece dolari, împrumutînd restul de la broker. La rîndul lui, el împrumuta bani de la bancă. Din punctul de vedere al bancherilor, acest aranjament era cît se poate de convenabil. Bîncile împrumutau de la Rezerva Federală cu o dobîndă de 4-5% și le acordau brokerilor credite cu 10-12%. Erau, cum spunea un scriitor, „în postura de a fi plătite foarte bine doar pentru faptul că existau”.

Astît timp cît acțiunile au continuat să crească, sistemul a funcționat ca uns, și o bună parte a anilor '20 exact asta au făcut acțiunile. Totuși, pentru oricine avea ochi să vadă, era clar că prețurile multor acțiuni nu prea corespundeau cu valoarea companiilor pe care le susțineau. În timp ce producția națională (măsurată prin PIB) a crescut cu 60% în acest deceniu, acțiunile au crescut cu plîm la 400%. Cum majoritatea acestor creșteri exagerate nu implicau profituri sau o productivitate corespunzătoare, ceea ce le întreținea

dinamismul acesta amețitor era disponibilitatea a noi și noi cumpărători de a împinge prețurile tot mai sus.

Ceea ce nu înțelegeau majoritatea micilor investitori era că lucrurile se întorceau adesea împotriva lor. Mulți dintre cei mai respectați oameni de afaceri din țară făceau parte din consorții în care prețurile acțiunilor erau manipulate cu nerușinare pentru a obține câștiguri mari și rapide la detrimentul investitorilor nevinovați. Într-un astfel de consorțiu, despre care povestea scriitorul John Brooks în lucrarea lui clasică *Once in Golconda*, erau implicați mari oameni de afaceri precum: Walter J. Chrysler de la Chrysler Corporation; Percy Rockefeller, nepotul lui John D. Rockefeller; John Jakob Raskob, președintele la nivel național al Partidului Democrat; și Lizette Sarnoff, soția lui David Sarnoff, care a condus Radio Corporation of America (RCA). Un broker care lucra pentru ei cumpăra un număr mare de acțiuni ale RCA la anumite intervale dinainte stabilite. Efectul a fost o creștere a prețului acestora de la 90 la 109. Creșterea a atras și alți investitori. Apoi brokerul vindea acțiunile consorțiului și membrii acestuia obțineau în total un profit de aproape cinci milioane de dolari în mai puțin de o lună. Când consorțiul își încasa banii, acțiunile scădeau iarăși la 87, lăsându-i pe alți investitori, mai neștiutori, să-și lingă rănila după ce pierdeau sume uriașe. În toată afacerea asta nu exista nici un motiv de mândrie, dar, în același timp, nu era nimic ilegal. Raskob și-a adunat cea mai mare parte a averii prin intermediul unor astfel de consorții. La fel și Joseph Kennedy, tatăl președintelui John F. Kennedy.

În 1929, Raskob a acordat revistei *Ladies' Home Journal* un interviu cu titlul „Toți ar trebui să fie bogați” și în care insistă că oricine se poate îmbogăți făcând speculații la bursă. De fapt, el își vinduse deja majoritatea acțiunilor, așteptându-se la un colaps. În anii '20 multă lume nu își dădea seama când avea de-a face cu ipocriți.

Împrumuturile finanțau nu doar o bursă prosperă, ci toate aspectele vieții. Grație unei noi invenții financiare geniale, americanii puteau dintr-odată să aibă lucruri pe care nu se așteptaseră niciodată să le aibă – și le puteau avea pe loc. Se numea plată în rate și a schimbat nu doar modul în care cumpărau americanii, ci și modul cum gândeau.

Ideea era extraordinar de simplă. Să spunem că un radio costa 100 de dolari. Clientul îl cumpăra cu 110 dolari, plătind un avans de zece dolari și cîte zece dolari pe lună timp de zece luni – avînd astfel plăcerea de a cumpăra pe loc un radio cu un cost suplimentar de doar zece dolari. Magazinul vindea contractul unei societăți financiare pentru 83 de dolari, ceea ce, cu tot cu avansul de zece dolari, însemna 93 de dolari în mînă pentru magazin. După ce treceau cele zece luni, societatea financiară mai dădea magazinului zece dolari drept comision pentru încasarea ratelor lunare. Rezultatul este că la sfîrșitul termenelor de plată magazinul cîștiga 103 dolari, societatea financiară avea șapte dolari profit la o investiție de 83 de dolari și clientul intra imediat în posesia unui obiect prețios la care înainte ar fi putut doar să viseze. Cum remarcă Louis Hyman într-o istorie a creditelor de consum în America, *Debtor Nation*, sistemul era atît de ingenios, încît toată lumea era mulțumită. Clienții care cumpărau aspiratoare prin intermediul Republic Finance Company plăteau o dobîndă de doar 1,05 dolari pe lună timp de cinci luni, ceea ce, deși nu părea mare lucru, însemna un profit de 62 % pentru RFC și acționarii săi. Pe asemenea calcule încîntătoare se construia o lume nouă.

„Cumperi acum, plătești mai tîrziu” s-a dovedit a fi o idee atît de irezistibilă, încît în scurt timp oamenii cumpărau în rate tot felul de lucruri: haine, mobilă, aparate de uz casnic, cîzi, dulapuri de bucătărie și mai ales mașini. Achiziționarea cu plata în rate a

umplut casele americanilor de produse strălucitoare și străzile de mașini. A transformat America într-un paradis al consumatorilor, așa cum a rămas până astăzi.

Din toate aceste motive, America se afla pe o poziție cu totul aparte. Dintre cele patru națiuni, era de departe cea mai dinamică din punct de vedere economic în vara în care a avut loc întrunirea din Long Island, dar și cea mai neexperimentată. Banca sa centrală, Rezerva Federală, fusese înființată de numai 13 ani și avea o structură atât de greoaie, încât era aproape incapabilă să acționeze în mod hotărât. Parțial vinovat pentru funcționarea ciudată și cam împiedicată a Rezervelor Federale era, în mod interesant, tatăl celui mai celebru tânăr aviator din America. Ca membru al Comisiei pentru Activități Bancare și Industrie a Camerei Reprezentanților, C.A. Lindbergh contribuise la conceperea Rezervelor Federale. Ca mulți oameni din Vestul Mijlociu care crescuseră la țară, Lindbergh tatăl îi antipatiza profund pe bancherii din est – ar fi fost origipilat dacă ar fi știut că fiul său avea să se însoare cu fiica unui partener de la Morgan – și voia ca puterile noii Bănci a Rezervelor Federale să fie împărțite, nu concentrate într-o singură instituție de pe coasta de est. Din acest motiv, el și colegii lui din Congres au hotărât să nu înființeze o singură bancă centrală, ca în alte țări, ci să creeze o rețea formată din 12 bănci regionale independente, aflate sub supravegherea nu foarte strictă a unui Consiliu al Rezervelor Federale de la Washington.

Era – și este în continuare – o invenție foarte ciudată. Deși cele 12 bănci regionale formează la un loc o unică bancă centrală și acționează în numele guvernului, ele sînt în același timp niște concerne private, individuale, axate pe profit, deținute de niște acționari. Funcția lor principală, din punctul de vedere al guvernului, este să controleze masa monetară, ceea ce fac ajustînd rata scontului – rata dobînzii la care băncile Rezervelor Federale acordă împrumuturi băncilor comerciale. Rata scontului este rata de bază în funcție de care se calibrează ratele tuturor celorlalte bănci.

Cele 12 avantposturi ale Rezervelor Federale împrăștiate prin toată țara erau în principiu la fel de importante, dar practic cea din New York, condusă de Benjamin Strong, deținea de departe o poziție dominantă. Cum spunea Allan H. Meltzer despre Strong în cartea sa în care prezintă istoria Rezervelor Federale: „Era de părere că cele 12 bănci ale Rezervelor Federale sînt cu 11 prea multe”. Sub conducerea lui Strong, Banca Rezervelor Federale din New York a profitat de numeroasele sale avantaje, mai ales de faptul că era mai mare decît toate celelalte și că se afla în capitala financiară a Americii. Consiliul Rezervelor Federale de la Washington se afla încă în mare parte în minile unor incompetenți numiți în mod inept și indolent de președintele Harding. În mod decisiv, Strong a obținut pentru Banca Rezervelor Federale din New York dreptul de a reprezenta în mod exclusiv Statele Unite în tranzacțiile cu alte țări. Pe scurt, a devenit banca centrală *de facto* – mai mult sau mai puțin tocmai ceea ce kongresmenul C.A. Lindbergh fusese hotărât să evite.

Împ de cinci zile, cei patru bancheri au avut întâlniri secrete. Nu au făcut nici o declarație publică. Nici măcar nu au confirmat că se întîlnesc – lucru destul neobișnuit, avînd în vedere că luau decizii care aveau să determine cursul finanțelor mondiale pentru mulți ani de atunci înainte. Ce anume au discutat nu se știe pentru că nu există nici un fel de procese-verbale, dar problemele cu care se confruntau se rezumau în mare la un singur aspect: aurul.

Sistemul bancar internațional rămînea devotat aproape obsesiv unui mecanism venerabil, dar care cam începuse să sclîrșie: etalonul aur. Etalonul aur este un concept fascinant

de simplu. Conform acestuia, orice bani de hîrtie aflați în circulație au acoperire în aur. Pe vremea cînd America era pe etalonul aur, o bancnotă de zece dolari putea fi schimbată pe aur în valoare de zece dolari și viceversa. Cu alte cuvinte, aurul era cel care dădea valoare bucălelor de hîrtie numite bani. Etalonul aur avea anumite limite – în primul rînd, cantitatea de bani aflați în circulație era limitată de cantitatea de aur ce avea descoperire –, dar implica și multe aspecte atrăgătoare care compensau asta și care îi făceau pe bancheri să-l îndrăgească. Făcea ca inflația să fie aproape imposibilă pentru că statele nu puteau pur și simplu să tipărească bancnote. Politicienii nu puteau influența cursul valutar în funcție de interesele lor înguste, pe termen scurt. Etalonul aur promova stabilitatea prețurilor și, în general, menținea în mișcare mecanismele greoaie ale comerțului internațional. Iar mai presus de toate, etalonul aur avea și o importanță uriașă la nivel psihologic. Funcționa. Funcționa de mult timp. Asta știa lumea.

Problema era că acum nu prea mai funcționa foarte bine. Jumătate din aurul lumii se afla în Statele Unite, majoritatea în spatele unei uși de oțel de 90 de tone dintr-un seif cu cinci niveluri, aflat în subsolul Băncii Rezervelor Federale din New York, în sudul Manhattanului. De fapt, nu era bine deloc. Să ai tu tot aurul ar putea părea o idee grozavă, dar în realitate asta ar însemna că alte țări nu și-ar mai putea cumpăra produsele pentru că ele nu ar mai avea aur cu care să le plătească. În interesul comerțului și al unei economii globale sănătoase, aurul ar trebui să circule. Însă el se acumula constant, fără încetare, într-o țară care deja era mai bogată decît toate țările Europei la un loc.

Prudent – ca să nu zic pur și simplu decent – ar fi fost ca America să-și ajute prietenii din Europa. Era în interesul Americii să mențină desfășurarea comerțului internațional. Așa că Strong a decretat că Rezerva Federală își va reduce rata scontului de la 4% la 3,5%, pentru a-i încuraja pe deținătorii de aur să-și mute economiile în Europa, unde aveau să se bucure de dobînzii mai mari. La rîndul său, asta avea să crească rezervele Europei, să ajute la stabilizarea monedelor europene și să stimuleze comerțul în general. Strong miza pe faptul că economia Americii va putea absorbi efectele unei mici reduceri a dobînzii fără s-o ia razna. Asta avea să se dovedească a fi o eroare de calcul spectaculoasă.

Cei patru bancheri au pus capăt discuțiilor pe 7 iulie și au plecat imediat la Washington ca să le aducă la cunoștință anumitor membri ai Consiliului Rezervelor Federale ce decizie au luat. Era o îndrăzneală nemaipomenită din partea lui Strong să-și închipuie că va putea impune Rezervelor Federale cum să procedeze, iar patru dintre bănci – cele din Chicago, San Francisco, Minneapolis și Philadelphia – au refuzat să accepte planul, parțial, fără îndoială, de nervi, dar și din convingerea legitimă că era o nebunie să încurajeze și mai multe împrumuturi cînd valorile pieței erau deja atît de ridicate. Însă Consiliul Rezervelor Federale, într-o acțiune fără precedent, a trecut peste obiecțiile băncilor care nu voiau să se supună și le-a cerut să se conformeze.

Reducerea ratelor dobînzilor a avut un efect exploziv – „scintela care a aprins incendiul de pădure”, cum spunea scriitorul și economistul Liaquat Ahamed. Rezultatul a fost Marea Bullă Speculativă din 1928. În următorul an, prețurile acțiunilor aveau să crească de peste două ori, deși atinseseră deja culmi de nelîncipuit, iar volumul împrumuturilor acordate de brokerii investitorilor urma să crească cu peste un miliard, ajungînd la instabila și irațională sumă de 4,5 miliarde de dolari – toate acestea alimentate de convingerea evident nebunească potrivit căreia acțiunile puteau să crească la nesfîrșit.

Totuși, pentru moment, puțini oameni din afara sistemului bancar au văzut vreun motiv de îngrijorare. Dintre politicieni, doar Herbert Hoover s-a alarmat imediat – și s-a enervat